

Алт.

4-58

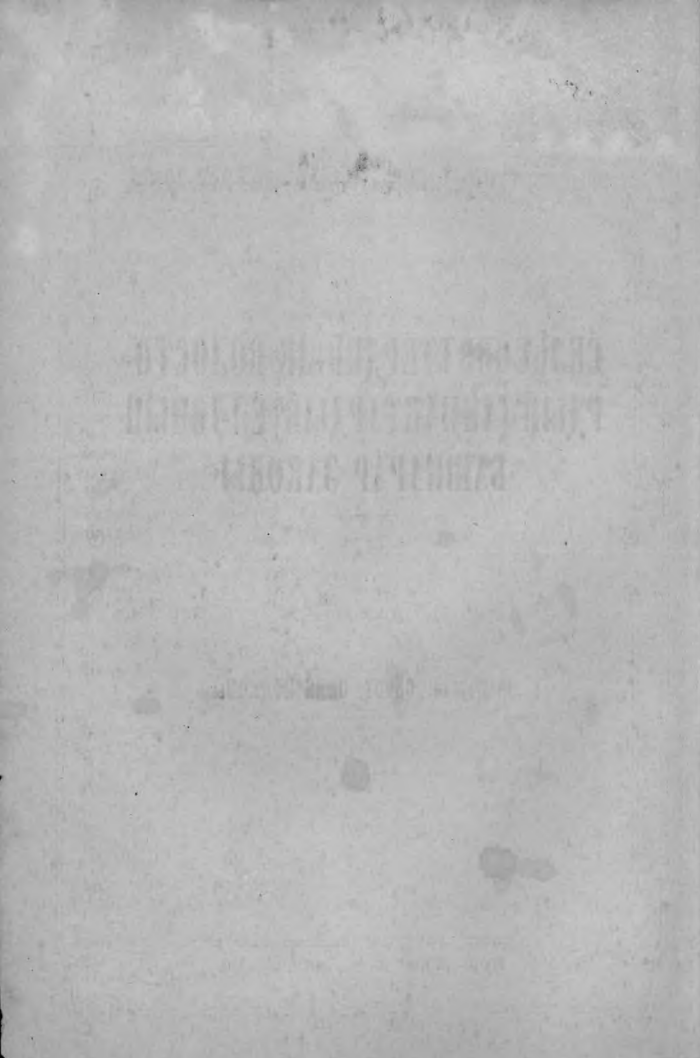
Бер устунун пролетарийлары, биринлегери.

**СЕЛЬСОВЕТТЕРДИҢ-ЛЕ ВОЛОСТО-
РДЫЙ (АЙМАКТАРДЫЙ) ЕЛ-ЮНЫН
БАШКАРАР ЗАКОВЫ**

ушундук
Закона о сельских и
волостных (аймак) управлений

чыгарган: ОЙРОТ ОБЛИСПОЛКОМЫ

Июнь айдын 25 числ. 1925 жылда
г. Улалу.

Сельсоветардын өл-лонын башкарар жаы чыккан законы.

Бастра Орус журтуный Центральный Исполнительный Комитединий XI жууный II сессия-зында буткен постановленияязы.

Сельсовет бойыный журтуный башкаруузы болуп, кол кучи ле жаткандардын мал ажын быт тартар аргазын бедреер, бичик билбес кара-албатыны бичикке ууредерге кичеер, жон ортозында неле жузун оору жобол токтодорын кичеер оной-до бык жонный не тутаган керектерин будурерге кичеер; ишмекчи-ле крестьяный бириккениний аайынча, колкучи ле жаткандардын неле привазы учун туружар Ишмекчи ле крестьяный Башкаруузыный законный журт ортогына жайылтып, онын жонго тувазын емеште кыйыштырбай будурер; ол Башкаруу кол кучи ле жаткандардын аргазын бедреер, олардын мал ажын, журумун бижидип быт тартарга кичеенип; кара албаты, уй улусты Государстваный аппаратыный башкарууна кожо тартынып турзын.

Бу керекти будурерге сельсоветтар мундый учурлу жазалып туру:

1. Сельсоветтардын правазы-ла едер кереги.

1. Сельсоветтар жонный керегин иштуп, неле ончо жонго арга туза, болгодый, мал ажын жарандыар аргазын бедреп жат; оны бойыный тургускан решенияный аайынча едер.

2. Бойыный закондагы правазыный аайынча сельсовета кол кучи ле жаткан крестьян ла ишмекчилердий, олардын уй улустыный, жалчылардын, жалга журген уй улустардын учун туружуп турар.

б) Бойыный журт улустыный мал ажы быжизин деп килеп жат.

в) Кол кучи-ле жаткандар бойы - бойы на болужатаны-ла кооперация елесине болужуп жат.

г) Неле закон бузатаны-ла, бичик билик билбеси жок болзын деп, куркет-ле казна жон акчазын урейтени-ле, карын жийтени-ле, акча барыштайтаны ла, кичи кулданатаны жок болзын деп кичеер турар.

д) Законды чек чебер тутсын деп кичеер турар, бойынан жаан крестьян ла ишмекчилердий органынай чыккан жакаруузын будурерге кичеер.

е) Бойыный жонный жеринде жаткан ончо совет оргонизациялардын ижин бириктирип жат.

з) Мал аш азрайтан ла оидый-ок иштуп уй улустар, бойыный керектерин журумун бижиткедий аргазын бедренип башкарууга кожо турзын деп ончо кол кучи-ле жаткандарды кожо тартынып жат.

4. Оны бұдүрер керегинде сельсовет муны едер.

а) Ончо граждандардың жууны собрание (сходка едип јат;

б) Ишмекчи крестьянный башкарып турган органдардың Центр-ла база бойының јериний јакарууларын јарлап законный учурун јонго айдып берер;

в) Кажы керектий аайына чыгарга комиссия тудуп турар, база јайыстај да көп-тө граждандарга јакылта беринјат;

г) Кол күчи ле јаткан граждандардың кооперациязына, емезе оној-до бөкө јонго тузалу немее, олордың мал-ажын јүрүмин онжидерге турган организациязы болзо, ондыйларга болужып бириктирип јат.

д) Ончо граждандардың жуунының законго келишкен постановлениязын бұдүррип јат;

е) Ончо граждандардың жуунының постановленияларын, керектү тужунда бойынај јаан органдарга јеттирип, јоонный неле суралта кереги учун туружуп јат,

ж) Неле бұдүрген керектерин тоолоп, база кандый ла јонный јакылтазачи бұдүргенин ончозының отчедый граждандарга берер учурлу;

5. Эмдиги законго тыртык болбогон, сельсоветын ончо постановлениязыла јакаруузы бойының јуртунда кыйыш јок бұдер;

6. Сельсовет бойының чоғдын, Аймактың исполкомына берер учурлу.

II Сельсоветың билетен керектери.

7. Революцияның керегин чек чебер тутсын деп селсоветке мундый јакаруу салган:

а) Јамылу улус тудатан Избирательная комиссия деп немее болужар учурлу, ол комиссияның списказына Р. С. Ф. С. Р. Конституциязы-ла права јок кижии кирбезин деп шинжилеп көрөр учурлу ондый улус киргежин чыгарарга керек.

б) Аракы азаачылар ла мал урдаа чилар беледи јок ағаш кезе-чилер ле, салдат службадай кыйып качкандар-ла, оној до бөкө неле јаман керек едетени-ле, емдиги законный учурыла неле јаман ла, удурлажып турушсын;

в) Центр-ла бойының јуртының башкарып турган органдардың берген јакаруузының ончозын чек бұдүрретенин шинжилеп көрүп турзын, ол јакаруудай кыйып керек етсе, аймактың исполнительный комитетине угузу бичик берзин;

г) Јаман керек еткен бурулу улус билдиртсе олорды тудуп алзын, тургуза-ла аймактың исполкомына угузу етсин;

д) Церквени гасударства-ла школдой айрган законын буспай чек бұдүрзин деп, сзүк јок шинжилеп көрүп јурзин;

е) Оној до бөкө кандый, кандый улустың собраниязы бойының уставын ажра кылынбазын деп көрөр;

ж) Кижии кыстадып, ерик јокто, бойына кату јөп (условие) бұдүргенин билзе, оны бузсын деп аймактың исполкомына угузуп турзын; ондый јөпти бузала, бурулу кижини јаргаа берерин кичеетен;

а) Орт чыккажын, јердеј өзөр неме табылгажын, оној да өскө јеткерлу неме јонго табылза, сельсовет јоны-ла кожо токтодор ебин бедреер учурлу;

и) Темир јолды, почтаны телеграм телефонды, электричествоны чеберлеп карулдазын деп бойынын јаан башкаруудай јакару чыкса оны кыйыш јок едер јайду;

к) Почтонын неле керегине болужуп, онын биригип иш едррине килеп јурери;

л) Граждангарга керекту удостоверение берери;

м) Граждандардын неле берген заявленияларын алып коруу, сельсовет едип болбозын бойлорынын шүүлтезин ол бичике салала ары јургүзөр;

н) Обязательный постановленияны бускан улусты, јаргға тутсын деп волостый (аймактый) исполкомына берип ийетен учурлу;

о) Сельский исполнительдардын селижиу туратанын, спискаларды едип олордын ижин башкарып туратан.

п) Айылду болуп алышкан улустын, јайы чыккан балдары ла өлгөн улусты регистрациязын закон аайыча едер;

р) јобжө үрөп јаткан улуска опекун тудар.

с) Договор бичикти, кандыйла јоннын бичектерин, бичиккө салган кижилердин колдорын, законго, келиштирө печат салып көрөлээр;

т) јурттын улустын, јайы кочиш келгендердин, законынча регистрация едип, тосзын алар;

у) Ончо учрежениларда шитөп турган јамылу ответту улуска, башкаруунын органына, законго келиштирө болужын јеттирөр.

ф) Бу тоолоп бичилген башкаруунын јакаруун, јоннын јуримине килиштирөр тужунда, башкарып революциянын кореги аайлу башту болзын деп сельсовет аймактын исполкомына, ол эмээ аймактын милициязына бичик берип болуш сураар;

8) јөр көрөгиндө, мал-аштын, садуу ла јурт аайлу башту болзын деп сельсовет мунайда шитээр:

а) Мал-ашты өрбө тартарга арга бөдрөп јат: машина-ла кра иштө-өрин, краны јылдай-заин өскө үрөн салып бнжидерин, өртө кра сүрө-рин, оној-до өскө мал аш өнжидер органы бөдрээр; база јердин иштөйтөн аайын, мал азрайтан аайын сүрөкөй билер агроном деп кижинин куучынын угар;

б) Ортокло мал аш азрайтандарды бириктирөргө кичээнип, ондый иш иштөп тургандарга болужуп турар;

в) Іакты укту айгырлар букалар алдыртып уй малга кожотон, от өлбө айратан, оору мал өмдөйтөн пункттар эдер, база оодылып, үрөлип артаган машина-ла јөнсөл јайытып јазаар пункт туттырарга кичеэнетен;

г) Мал аш өскүрөргө үүренген агрономдорго јер кезетен улуска, агаштын каруулына, оору мал өмдөйтөндөргө булужар учурлу;

д) Бойынын јуртундагы үрөн белендейтен, кра иштейтен улуска булужатан компаниянын ижин баштаар;

е) үрөн аш белендейтенин башкарып, ол үрөн једишпегедий болзо үрөн сурап бичик берер,

ж) Уй малга југуш оору табылза, ол оору там јайылбазын деп

аргазын бедреер; оору малды уйды кадыгынаы айрып, ветеринар (уй мал емдейтен киж) алдыртар емдеер, оорудан олгонын комдуртип турар;

з) Бойнын жонна керекту, беретен учурлу агажын, берзин деп кичейтен;

и) Центрдый башкаруунай келген инструкциянын аайлача граждандардын блаашту жерлерин аайлап башкарып турар;

к) Кооперацияга, база неле жузун оргонизацияны тындып оро чыгарына болужуу турар учурлу;

л) Сельсоветтын колындагы жонго керекту немелерди, (теермен, кузница) башкарып оро тартар учурлу;

м) Беледи жок (патент) садууна токтодор учурлу;

н) Ок тары-ла садыжарын, база арагы сыра праваз жок садатанын, токтодор;

о) Бойнын жериндеги жолдорды, курлерди кечу кеме, паромды, саска жазаган жолын, ончо жакшы болзын деп кичеер; база аймактын узднын губердин, государстванный-да жагазан жолын туйейле кичеер;

п) Орт керегинде, тура-амбар неле керекту неме тудар керегинде чыккан правиладын буспазын деп корбу;

р) Орт чыгатанынай чеберленер схрана улус тудуп жат, база граждандар орт токтодорынай Кый-м пазын деп коруп жуер;

с) Агаш ортозынай орт чыкса оны бчуерге болуш едип улус жуур;

т) Журтын ортозы ару болорынын аргазын бедренип оны жарандыжаранын кичеер;

у) Аренд едип, жер алыжып еткен договорлордын тоз-й алар, ол еткен договор емдиги закон келишкедий болзын деп ажитап жат;

9. Акчаный-ла налогтын керегин сельсовет мунайда едер учурлу.

а) Сельсовет жыл тоозында кирилте чыгылтаный бодолгозын едер, оныы аймактын кирелте чыгалтазына кожылар;

б) Сельсоветты талдап тудар граждандарга аймактын исполкомына отчедын берип, жонун акчазын неге тутканын тааи айдып берер;

в) Мил-аштын налогын жон будурзин деп кичеер турар;

г) Аймактын исполкомынын жакаруузы-ла журтынын мал аштын налогын толбйтон списказын жазаи едип жап;

д) Налог тужетен мал—ашты кажы кижки жажырбазын деп кичеер турар;

е) Кажы кижиний мал-аштын налогын женилтер учурлу-болзо ондыйларды ажаарып аймактын исполкомына угузап;

ж) Мал аштын налогын бйинде будурбегендердин штрафтарын некеп аларын кичеер;

з) Промысловый налогтарды некеп аларга болужар;

и) Аймактын исполкомынын жакаруузчла кандыйла жууштын тута-гын некеп толбдип алар;

к) Законго жарабас налог жуушты токтзып жат;

л) Страховать еткен туралардын базын бодоор, онын жуужян

жуур, Кер-мар страховать еткен тура, кандый немелер кўйе берзе онын чыгымын бодоор;

Ајаару: Јаан журттын советтарна, уездный исполкомный угузуула губердый исполкомный постановлениязы-ла бюджеттий правазы-да берилзе берилер.

10. Черү керегинде сельсоветка мундый керек башкарызын деп бүүдкен:

- а) Солдатка жүрер учурлу улустый ончозыный тоозын алар;
- б) Ончо аттардын, повозколордын ат жеселин законго келиштирип тоолор;
- в) Черүге жүретен учурлу граждандар тоо жуунга ончозы жүрзин деп ајаарып кўрүп жүрер;
- г) Ончо кол-кўчи-ле јаткандар черүүний үүредүзине үүренер учурлу јакарууна болушсын;
- д) Ары беин блүп јаткан черүге квартира чыгарып берер;

11. Иш керегинде сельсоветтый едери бу:

- а) Бойыный журтупдагы иш керегин центрди башкарууный органыый законун журт буспай-јаспай бүүдүрзин деп ајаарып јат;
- б) Профессиональный организайялардын ижине болужар;

12. Јоный оорузын емдеер керегинде, бичик-билликке үүредер керегинде сельсоветтый иштеери бу:

- а) Школдордый тоозы көптөйрине кичеенер, кўчи јеткенче школдорго болужар;
- б) Бичик билбестер ончозы үүренезин деп, ебин таап јат;
- в) Бичик кычырар туралар-ла библиотекалаер едер, база газет, жунал, кнйге-бикиктер алдырып јонный ортозына јайар сельский корреспондентарга болужар;
- г) Журтта улус емдеер учреждениелу болорго кичеер;
- д) Југуш оору-ла туружар аргазын бедрер, ол оору јайылбазын деп кичеер;
- е) Бала тапкан үй улусты, јаш балдарды корыыр организайя едерге килеп јат;
- ж) Јон улус бичикке үүренер емденер керегинде, бойы өрө чыгар аргазын бедренерине болужуп, не керектү јөбжө немелерин бойыный сагыжы-ла кичеенип табар учурлу;

з) Үүредүчилерге, емчилерге болужар, олардын докладын угар;

13. Социальный обезпечениага болужуп сельсоветтый едер керектери мундый болор:

- а) Улустый общество взаимопомощи деп, бойы-бойына болужатан комитеттий ижи, јакшы бйжик болзын деп, оларды неле аргазы-ла өрө гартарга кичееп јат;
- б) Кенеп калган улуска (инвалид), кызыл черүүний балдарына, ууга өлгөндөрдий билезине, жуудай јанганный билезине емдиги законго келиштире болужар база кнеген инвалидтар бригаип, артель едерине болужар.

III. Сельсоветыи организациязы:

14. Сельский журттардыи сельсоветарынаи волостордогы (аймактардагы делегаттарын тударда 100 кижиний бажынаи 1 делегат бодоп тудатан, је ончозыныи тоозы учтеи өрө јус делегаттай өтпөс учурлу.

1 ајаару: Бир сельскийди и улuzu 300 кижидеи дөмөн болор болзо, ол јанындагы селения-ла биригип, оныи сельсоведе-ла кожо делегат талдап тудуп јат; башка керектии башкаруузы ончо талдап тудар граждандар јуулуп 57 статья законго келиштире едер учурлу Р.С.Ф.С.Р. Конституциязы.

2 ајаару: Беженеи өрө јустеи дөмөн кижилу селенияга, база јанындагы селения-ла Соведы јайыс болзо, бойлорынаи уполномоченный тудуп ол селенияга биригип сельсоветта бойлорыныи членду болуп јат.

3 ајаару: Селениялардыи ортозы 10 чакырым ажра болзо, ондыи райондо областыи емезе губерндии Исполкомыныи постановлениязы-ла 300 јетпес журтту улус алдынаи сельсовету болор.

15. Сельский советарды талдап тудурда ончо талдаар правалу граждандар ончозы тудар Р.С.Ф.С.Р. Конституциязыныи аайынча; ондыи талдап тудатаны, ончо Россияныи Центрдагы Исполнительный Комитедини и инстукциязыныи аайынча едилер.

17 Эки недлений бажында сельсовет јуулуп заседание едип керектерин шуужер учурлу.

18. Сельсоветыи заседаниязына совещательный правалу болуп шуужер журттын профессиональный общественный организациялары бойныи сельсоветта представительдары јок оок селениялардыи уполномоченныйлары. Уи улустыи делегаттарыныи јуунгыи представительдары, база журтыи јамлуулары (емчилер агрономдор, сууредуучилер, јер козуучилер, сельский исполнительдай оной до бсклори) керектерди кожо шуужер.

19 Сельский советтыи бажында председатель турар, оны сельсоветын члендери бойлорыныи ортозынаи талдап тудар.

20. Јаан журту сельсоветар губернский исполнительный Комитеттыи разрешение јөп алып, бойлорыныи ортозынаи исполнительный комитеттар тудар јолду

21. Јаан керекту болзо аймактыи исполнительный комитед-наи јөптү сельсовет алдынаи секретарь лу да болор.

22. Сельсоветтыи акча јөбжө башкарып иштенген аайын көрүп, бодоорго сельсовет талдалып тудулар тужунда оныла кожо ревизионный комиссия тудулуп јат. ол јаны совет тудулардай бир ай озо иштенип ончо граждандардыи јуунына, озогы сельсоветыи неле ижин доклад едип куучундап берер учурлу.

IV. Сельсоветтыи председатели-ла члендерини и правазы.

23. Сельсоветтыи заседаниялары шууктельген тужунда оныи председатели сельсоветтыи решениялардыи, јаан центр јерди и, бойыныи јерини и орган башкарууныи јакарууларын аайлап јонныи јурумине келиштирип јат, онойып иштенип башкарганын сельсоветтыи заседания тужунда доклад едип айдып берер.

24. Сельсоветтын члендериний отуруп керек башкарынан Ыскё комиссия да жүрүп., сельсоветтын бүдүрөр учурлу.

25. Кажы сельсоветтын председатели-ла члендери керек башкарбай, ажра кылынып, јонына күркет-кату болуп жүрөз, бойунай жаан органдардын јакаруузын тосбозо керегиней чыгарар. Олорды чыгарганын аймактын исполкомынын постановлениязын уездный исполком јоптөзө чыгарар. Оной Ыскё олорды уголовный јаргаа тудар, емезе штрафгаар.

26. Сельсовет-ле аймактын исполкомынын јөби јок сельсоветын председатели-ла члендери ижин таштаар учуры јок.

27. Сельсоветтын председатели ла члендери јуртундагы бойунай кичинек учреждениялар ла организациялардын заседанияларына кожо отурайын дезе, олорды јуутпас учуры јок.

Оноч Россиянын Центрдага Исполнительный Комитедынын
Председатели М. КАЛИНИН.

Оноч Россиянын Центрдага Исполнительный Комитедынын
Секретари А. КИСЕЛЕВ.

Москва, Кремль
1924 јылдын

Октябрь айдын
16 күнүнде.

Волисполкомдардын (Аймактардын) *) ел-іонын башкараар Іаны чыккан э коны.

Бафра орус журтынын Центральный Исполнительный Комитетдин XI жуунун II сессиясында бүткен постановлениезл.

Аймактардын жуун едер, онын Исполнительный комитеттеринин башкараар учуры

Аймактардын советтеринин жуундары ла аймактардын Исполнительный Комитеттери, катап советтердин жуундары болгончо, онын аймагынын ичинде башкаруудын ен жаан органы болор.

Ишмекчи ле крестьяндар союз едип бириккен керегинде, башкаруудын турар учуры бектеер деп, иш едер улустын журер жууун козулаар керегинде, оной бскб ишмекчи ле крестьяндардын башкаруузын неле законун билип будурген айынча етсин деп, кара албатын кандый ла государствоний керегин башкараарга тургузар керегинде, аймактардын жуундарын, олардын исполнительный комитеттерин мундын учурлу болзын деп туру.

I. (баштапкы) бөлүнти Аймактардын советтеринин жуундарынын учуры.

I Аймактардын советтеринин жуундарынын будурер кереги ле ижи:

1. Аймактардын жуундарынын советтерине билдирер немези:

а) аймактын ичинде башкараар айл журт турар кереинде не керекти шийжилеп едери; аймактын ичинде мал аш кичеел, журт албатызын билгар едип ууредери. Аймактын бюджетиде ле аймактын исполнительный комитетинин еткен ижинин отчет бичигин корул, оной бскб јаны бюджетти бодоп, оной керегинде еткен керегинин отчетын уездтин исполнительный комитетине берери;

б) аймактарга билдирер, башкаруудын органдарынын еткен будургенин корул, оной јолтбери, оной бскб уездке баш билдиретен башкаруудын органдарынын, аймактар ичинде јаткан јонин ба государствоний учреждениялардын еткен будурген керегин угары;

в) бафра государствоний, губердин уездтин керги бойчоний санаазы ла ба, ол емезе оной брб турган советтеринин жууны ба, ол емезе исполнительный комитеттердин јакаруузы ла ба, кандый комитет сурак еткежин, оны јаан органдарга јолтбөргө јургүзери;

г) аймактын исполнительный комитетине, јер керегинде комиссияга турар членаер тудар, оной бскб уездтин советинин жуунына делегаттар тудары,

*) учинде кор.

II. Аймактардын советтеринин жуунынын организация-ла иштеер керегинин аайы.

2. Аймактын советтеринин жууны бастра аймак ичинде жаткан жогорный 300 кижжи бажына 1 кижжидей турар.

3. Аймактардын советтеринин жуунына тудулар улус РСФСР конституциязынын 70-чи статьясында-ла Всероссийский Центральный Исполнительный Комитединин инструкциясында айдылган.

4. Аймактардын советтеринин жуундары молжу кунде, ол емезе, керек тужунда, бач м-да болор

5. Аймактардын советтеринин молжуну жуундары уездтий жуунынын алдында бйлоштирип, жыл бажында жаныс катап болор

6. Аймактардын советтеринин бачым жуун. уездтий исполнительный комитединин жбшту, ол емезе аймак ичинде бастра жонн й учуничи улужузи сураза, жуулар учурлу.

7. Аймактардын советтеринин молжу кунду жуундары-ба, бачым жуундар ный куну уездтий исполнительный комитединей будер

8. Аймактард й советтеринин жуун ный ижин баштап турарга, член улустый бойынай президиум тудар.

9. Аймактардын советтеринин жуундары бой ный не керегин шуужерге комиссиялар, секциялар етсе бойында.

10. Аймактардын советтеринин жуун жамчулар тударда, оны комыдал жок болз н деп. анда жуулган улустый тужааду бичиктерин кбрбргб, мандатная комиссия турар.

11. Аймактардын исполнительный комитеттери аймактардын советтеринин жууны башталар кунин, онын шуужер керектерин, озо ажындыра жарлаар учурлу.

II. Бөлүктн Аймактардын исполнительный комитеттеринин учуры.

III Аймактардын исполнительный комитеттеринин тбстү будурер керектери, олардын правзы ла едр ижи.

12. Аймактард й советтеринин жуундары ебрде жылга катап жуулганча аймак ичинде башкарып турары, аймактын исполнительный комитеди болор.

13. Аймактардын будурер керектери бу

а) аймак ичинде жаткан совет жайду органдар ла учрежденияларда ончоз ш баштап, неле иш жерегин бириктирип турар. Аймакка билдирбес учреждениялар бастра уездтий керегин иштеп турган болгожын, оной да бскб андый учреждениялар бар болгажын, аймактын исполнительный комитединин жаан болып билери кыскаркып, сокжаныс, олардын не еткенин шуужичи, отчодый учуп, жакш-жаман еткенин уездтий исполнительный комитедине берери;

б) Аймактын исполнительный комитеттеринин тургуза нени иштеп турганы;

в) башкаруудын брб турган органдарынай кандый декрет, постановление, жаруларды чыжкан, оны ончозын буткен аайынча едери;

г) сельский, поселковый советтерге, аймактардын советтердин жуунына улус туткажын, оны баштап турар;

д) аймак ичинде башкарууга өчтү немеле туружары, революция керегин кичеери, ел жон амыр-енчү жадарын кичеери.

14. Аймактардын исполнительный комитеттеринин бүдүрзин деген керектеринин жолы мундай болор:

а) уездий учреждениялары керек немени аймактар ла канайда бүдүрерге турганын, аймактар алдынай бойлорч бичик алыжар керек;

б) уездий исполнительный комитетинин, өскө де органдардын заседание жуундарына, аймактар доклад едерге кизи ийип турарга керек;

в) башкаруудун жан жеринен чыккан постановлениелерин, жеринин аайына келишпегидий болзо оны токтодор-ба, ол емезе кубулар ба деп, уездий исполнительный комитетине бичик алыжар;

г) аймактын исполнительный комитеттерине билдирген учреждениялардын постановленияларын, жакарууларын өскөртөр, кубулар, токтодор деер бе;

д) аймактын керегинде өрө турган органдарга кандын бичик етсе, бойыннын жобин берери;

е) аймактын милициязынын ижин баштап кондуктирип турар;

ж) аймак ичинде школдордын, больницалардын, амбулаториялардын, агрономдордын, мал емдейтен ветеринардын пунктардын, мал төлдөдөр пунктардын ижин баштап түзеери боо жанас уездийн, губердийн, ол емезе оной өрө турган органдардын билдирбезия деген постановлениелү учреждениялер болор;

з) агаш керегинде турган лесничестволардын еткен ижинин отчетын сурап, оларды ая ктап турары;

и) уездий исполнительный комитеттеринин отделдарында турган жамыдулар-ла буткен закондын айтканынча ишти текшилеерри;

к) уездий исполнительный комитеттеринин отделдары туткан жамыдуларын, буруузын б-жуулеп билеле чыгарыч, ордына улус тургузары;

л) бойыннын аймагынын ичинде, законго келиштире, кыйбас постановлениелер чыгарары;

м) губердийн, уездийн, аймактардын чыгарган кыйбас постановлениелерин тообогон, жакаруун бүдүребеген учун, буруулу улусты жарга тудар-ба, емезе штрафтаар ба;

н) аймакка билдирген жамылу улусты тартыгын тапса, буруулап жарга берери.

15. Аймактардын исполнительный комитеттери бойына билдирген сельский советтердин еткен ижин аяктап, оларды баштап турар учурлу. Оной өскө аймактардын исполнительный комитеттери этпей калбас керектери:

а) башкараудан чыккан постановлениелердин жакаруларды сельский советтердин жарлаары;

б) сельский советтердин башкарып турганын, етип турган бичиктерин көрүп, оларды үүредип, кажы бирде еткен керектерин шыйжилеп көрөри;

в) молжу-ермекту кўнде сельский предсетательдар ла табыжып жуулары;

г) аймактын исполнительный комитетдиний заседание жуундарына сельский советтердий председатееьдарын алдыртары;

д) аймактын исполнительный комитетдиний неле еткен ижин, федер деген ижин аймактын исполнительный комитетдиний члендери ажыра сельский советтий жураптап билзин деп айдары;

е) аймактын исполнительный комитеди сельсоветтер-ле кожо заседание едип жуулып табыжары;

ж) аймак ичинде, ол емезе сельский ичинде, тузалу неме едер дегезин, онын проектин сельский советтер-ле удурумдап табыжары.

16. Аймактардын исполнительный комитеттери, бойна билдирген журттын иези болордо, Всероссийский Центральный Исполнительный Комитеттий чыгарган инструкциязынын аайынча, условие договор едер учурлу.

IV. Аймактын Исполнительный Комитетдиний билер-едер немези.

17. Аймактын исполнительный комитетдиний башкарар керегинде билер немези:

а) революциянын керегин кичеери, законго келишпес ууру-суу, тонок-жаман кызык-ла туружары;

б) аймак ичинде жаман керек болгожин, оны жанынча милиция ажары иштеп чыгарары; маргаанга кызыр ойнозо, база кандый неме ойнооры-ла, аракы азып ичери-ле, законго келишпес аайынча аракы сандып ичери-ле туружары;

в) аймак ичинде азындай турган, жаны будуп жаткан обществолор союзтар бар болзо, оны жанынча иштеп турган-ба деп аяктаары;

г) газет-бичик чыгарарда, оны албатыга жайганан, оны садарын аяктап кызыри;

д) Башкаруудай церквени государстводай, школды церкведей айырган декреттерди чыккан аайынча будуп турган-ба деп аяктаары

е) кажы бир кижиний мойнына тужуре, турегедий болып, условие бичик етсе оны жаан органдарга, жаргы едер жамалуларына угузып туружары;

ж) жаткан журттын тоозын, кычкин улустын тоозын алары, оной оскы башка жердей келген улустын тоозын, жамалу болып тудулбас, жамалуды тудушпас улустын, оной да оскы улустын тоозын алары;

з) аймак ичинде почтотной не керегин, оной ары бери жорыган токтотпой тарттыары;

и) аймак ичинде страховой агенттардын ижин аяктап, жуур акчанын удатпаска болыжары;

к) албатынын мал-ажына, акту бойна федер кезим жобол, тура деп аштар немети ле туружары; канча сельский жоний кезуге чыккан жеринде агажын кызыри, агашка журты орт чыкпазын деп кичеери;

л) граждандарга кандый-ла керекту деген удостоверение бичиктер берерп;

м) аймак ичинде жаны чыккан баланы, айду болгон улусты, баланын бичикке салып турсын деп баштаары;

н) еези жок јобжони, бскүстердий мал-ажын бодоп, опека тургузары;

б) законынча договор, условие, база кажы бир бичиктерди свидетелствовать едери;

п) аймактын ичинде ончо немени билерге, не немений тоозын алып, оны уездтий исполнительный комитетине берери;

р) не немений (статистика) тоозын алып јүрер едип бириккен улүска болжары.

18. Аймактын исполнительный комитетиний черүү керегинде билери:

а) черүүдин баштап турган органдарынын јакаруузынын аайанча солдатка тудары, мобилизация едип јууры;

б) солдатка тудар, јууга јүрер улустын тоозын алып, ологго јанду удостоверение бичик берери;

в) аттардын, ара-чанактын, еер токумнын, оной-да бскү јепселдердий тоозын алары;

г) иштин албатызын солдатка барганынын кийнинде дегин тургандарын үүредери;

д) бдүп турган черүүге тужуп јадар тураларын баштаары; черүүдин учреждениелери турар туразын гаап берери;

е) качкын солдаттарды салбай ајыктаары.

19. Аймактын исполнительный комитетине акча налог керегинде билдирер немези:

а) аймактын не керегине јыл ебреде кирер-чыгар акчаны бодоп бичири, оны аймактын јуунына көргүзүп, оной ары уездтий исполнительный комитетине јөптөдөри; уездтий исполнительный комитетди јөптөгөн кийнинде, аайынча акчаны јууп, чыгымын едери;

б) аймактын кирер-чыгар акказын бичип, онын отчедын едери;

в) аймак ичинде государственной, јүрт ичинде тудунар налогторды бйан өткүрбей јуударып, оны көрүп, баштап турары;

г) јууш акчалар тутаткан улус-ла туружары, сранай төлбөй мойноп турган улусты, јавынча јаргаа-де бергидий болзо, некеп тудары;

д) закон аайынча аймактын ичиней акча арбыдадып бедреери;

е) уездтин исполнительный комитетиней чыккан, ол емезе јүрт ичинде саду саб рдый, ай-куш атканнай, ол емезе база кайдай кирген акчаларды, керегине тудары;

ж) аймак ичинде сельский советтердий кирелте-чыгалта едер деп еткен бичиктерин көрүп, оны бастра јүрт ичиний кирер-чыгар акказына кожоры;

з) аймак ичинде акча-налог керегинде сельский советтерди үүредери;

и) јер керегинде турган комиссиялардын мал кралардын акказын, канцеляриязын јуундары-ла, комыдал бичиксе салган пошлина акчалардын кяргенин кичееп көрөри;

к) јайга келишпес налог, јууш акчалар албазын деп кичеери;

л) тапканынай, мал ажына налог тужуп, төлбөр болгонын, салбай тоозын алары-ла аймак ичинде саду еткен, оной да бскү предприятие-лардын тоозын алып, еткен, керегин бодоп көрөри.

20. Аймактын исполнительный комитеди мал азраар, аш салар ай-лурт тудар керегинде:

а) участоктын агрономдорына, жер кезүүдий улузына болыжып, оны аяктап көрөр. жерди кезерин тыңдып, бачымдадары, жокту деген улус комыдал жок болзын деп кичеери;

б) тузалу жүзүн-жүрүлү үренний жерин кейидип, үрен аштын жакшызын белеттеп кичеери;

в) жер керегинде комиссиялардын, оной-до өскө башкаруудый органдарынын еткен, решение бичиктерин, бүдүргөн айынча едери;

г) башкаруудый жер жобжозин канайда ла бүдүрзин деген айынча чыкканынча етсин деп аяктаары, государственной жеринин тоо бичигин едери;

д) аймак ичинде суактар чыгарар, састар кургадар товариществоларга болыжып, иштеп турган ижин аяктап көрөри;

е) ай-луртты тыжыдарга кичеери, оной өскө коллектив болып өмө-ле иштеген өрбөкөрдий ижин жарандырып тыңыдары;

ж) аймак ичинде үрен ашты фонд едип оны үлештирери, үрен аш урар магазиндар едери, оной өскө аш салар ийинде баштап жүрери;

з) мал жарандырып азраарга кичееп, айгыр, бука турар, жер жазаары, оной өскө участкалу турган мал емдейтен улустый ижин аяктап жон ортозына мал емдеерге болыжып кичеери;

и) аш өлбөй жип, үрен турган курт-коньс-ла туружары;

к) государственной, журттый агажын болзын, оң кичееп көрөри;

л) журт улуска жайынча агаш берерин аяктап көрөри; ол агашты алган керегине тудары, агаштын законунда айдылганынча жонго жеңилдеди түжүрзин дегенин аяктаары, анайдып-ок агашты ой-баш жок үрегени-ле туружары;

м) ай-куш адар, балык тудар ойин кыйдырбазын деп, жайынча едерин аяжтаары;

н) ортооко иштеп турган улуска жер бергежин, оны айылу башту болзын деп аяктаары; оны РСФСР-нын жер керегинде кодексый 29 чы статьяда, оной да кийиндеги статьяларында айдылганынча арендага берерин жаспазын деп аяктаары;

21. Аймактын исполнительный комитеди промышленность, саду, кооперация керегинде билери:

а) аймактын исполнительный комитедине билдирген тере едер завод, темир согор устар, теермендер, оной-да өскө предприятияларды бириктирип баштаары;

б) саду керегинде чыккан жайнын айынча едерин, чуктап садар, жайыстай ооктоп садар кажы бир товардын баазын кубултпаска аяктап көрөри,

в) государственной-ба, кооперацияный-ба органдарына гандый неме белеттеер керегине болжары;

г) кандый-ла жүзүн кооперацияга болыш едери;

д) журт ичиндеги саду едер жерди, базарды, ярмаркаларды аяктап көрөри;

22. Аймактын исполнительный комитеди иш керегинде билери:

а) аймак ичинде тос жериний органдарынын иш керегинде чыккан жакаруударын кыйбай коногунда бүдүрерин аяктаары;

б) профессиональный организациялардын ижине болыжын жети-
рери;

23. Аймактын исполнительный комитеди неме жарандыра, жазаар
керегинде:

а) агаш-таштай неме тудар, кўр салар, оной-да өскө иш едер жа-
нынча айтканын, кыйдырбай едерин кичееп көрүри;

б) аймак ичинде жолдорды, кўрлерди, балкаштарды үрелгений кө-
рүп, оны жайыртап жазаары, оной өскө уездтий, губердий, бастра госу-
дарствоний учурлу жолдорын бүдүн жакшы болорын кичеери;

в) өрт-ле туружар аргазын бедреп өрт өчирип турар каруул тур-
гузары;

г) жонго тузалу предприятиялар едер, аймак ичинде электрофика-
ция (жалкыннын оды) иживе болыжары;

д) аймак ичинде жоннын жөбжозиний тоозын алып, оны тудар же-
рине тудуп, берер жерине бериш турары;

24. Албаты жонды үүредер керегинде, албаты-жон кадык жүрерине,
кенеген улуска, жаш балдарга, иштеп болбос каргандарына болыжар
керегинде, аймактын исполнительный комитединий билери:

а) турган школорды ару чек тудар деп, оморды көптөдөргө ки-
чеери;

б) бичик белбези жок болзын деп, ликпунктар тургузып, албаты-
жон билгир үүредүүлү болзын деп күжүренери;

в) бичик кычырап туралар, көчип жортор библистекалар ажыра,
аймак ичинде политика керегин жүренер ижине болыжары;

г) школго жүренер жажы жетпеген балдар жүренер туралар тудары;

д) совет жайнын газет бичигин, оны-ла кожо оок-теек сөбктү ал-
батылардын бойыннын тили-ле еткен газет бичигин жайарга күжүре-
нери;

е) аймак ичинде болницалар, амбулаториялар, емчи (доктор),
фельдшерлардын пунктарын, оной өскө ем-томчо турген учреждения-
лардын ижин ажыктап, оморды аймактын кирелте-чыгалта акказына
тургузып тудары;

ж) жүгуш жаман оорулар-ла туружарга аргазын бедреп болыжары,
оной өскө албаты кир жок ару жүрер, айл-журтын сек-чебер тудар ар-
газын кичеери;

з) албаты-жон кир жок ару жүрер, айл-журтын чек чебер тудар едип,
жоны билгир болзын деп, текши үүредү жайып кичеери;

и) сельский жоннын ичине чек-чебер жүрерине, улус емдейтен жер-
лер жазап көптөдөрине кичеери;

к) бала табар үй улусты, жаш балдарды корыыр керегин бүдүрер-
ге сананары;

л) албаты короор жадый-кезимней чеберленери-ле, жүгуш оорулар-
ла туружарын кичеери;

м) участоктын емчи улузынын жадар туразын, одырап одыннын,
кыш кийер кебин, жортып жүрер улазын, тутатпаска кичеери;

н) культурный керектерге үүредерге, албаты чек-чебер жүрерине,
емдейтен учреждениялардын не керегин комдатпай жүрерине, сельский
жондоры бойы етсин деп болыжары;

о) кенеген улустый черү болгон улустый билелериний, жууда өлгөн улустый билелериний тоозын едери;

п) кенеген улуска, салдаттардын айл- журтына жууда өлгөн улустый бала-барказына, салдатка туруп жанган улустый айл журтына болышсын деген закондын чыгарганынча едип турган-ба деп аяктаары, оной өскө кенеген улустый артель болып биригерине болыжары;

р) јединбес уйан өрбөкдөргө болыш едип кичеери, акчадала коллектив болып, ортокто кра тартып, өлбө чаап, оны жууп, кезетен улуска болыжары;

с) бой-бойна болыжар деп бириккен обшестволорго күжүренип болыжып, олордын ижин аяктаары.

25. Аймактын исполнительный комитеди жаргы-шылу керегинде:

а) жаргы-шылу едер органдардын ижин айдып берген докладтарынай аяктап, ол органдарды тургускан керектерин чех бүдүрзин деп болыжын јетирери;

б) уездтий исполнительный комитедине жаргы едизер народный заседательтардын тоо бичигин јөптөргө јетирери;

в) журт албаты јай законды балзин деп кичееген улуска болыжары.

У. Аймактын исполнительный комитеттериний тудылар учуры.

26. Аймактын исполнительный комитединий јамылулары аймактын жууны ла тудылар, оной заседание жуундары јети кноок ичинде бирдей тутак жуулбас учурлу.

27. Аймактын исполнительный комитеди 2 кандидатту 3 членней тудылар.

Ајаару: Аймактын јери елбек, албатызы көп болгожын аймактын исполнительный комитединий члендериний тоозын 10 го да јетире тудар едип, губердий исполнительный комитединий тужаалы бар.

28. Аймактын сүрекей угар јөптөжөр керек болгожын, ол емезе аймактын исполнительный комитединий члендери-ле кандидаттары доклад отчет угар болгожын, елбек заседаниялары 3 айдын бажында бирдей тэмбн жуулбас учурлу, андый заседанияларына, аймактын јеринде турган сельский, поселковый, городтый советеринин председателдарга, бой бойна болыш едер обшестводай (комитет взаимопомощи) бир кижидей улус жуунга туруп, шүжөр учурлу.

1 **Ајаару:** Аймактын исполнительный комитеттериний елбек јаан жуундарына шүжөр, угужар болып, аймактын ичинде јонный, профессиональный организациялардай, фабрик заводтордон аймактаи бой бойна болыжар обшестволордон улус кычыртар учурлу.

2 **Ајаару:** Аймактын исполнительный комитединий молжулу күнде заседание жууны, ол емезе елбек јаан жуундары болзын, олордон јөптү государственной учрежденияларынай, кооперативтардай, оной да өскө, аймактын јеринде туруп, аймактын исполни-

тельный комитетине билдирбеген организациялардан, үй улустын делегаттарынай улус отуруп угар учурлу. Ол отурган жуунда жаны адаган учреждениялардын, организациялардын керегинде ермек болгожын, делегаттары оны угужып, шүүжер учурлу.

29. Аймактын исполнительный комитеттин члендериний иштеер кереги айылу болор. Аймактын ичинде административный керектерди, чурүүдин керегин, аймактын исполнительный комитетиний сок-жайыс председатели башкарар.

30. Аймактын исполнительный комитетине отделдар жок болып ежи болор; ерик жокто губердий исполнительный комитетиней жобту, отделдары база едер ок.

31. Аймактын исполнительный комитетте канцелярия ла акча налог кереги болор. Канцелярия керегин башкарары аймактын исполнительный комитетиний секретари болор.

Акча налог керегин аймактын исполнительный комитетиний бир чле и башкарар.

32. Аймактын исполнительный комитетдинде турар улусы, уездтин исполнительный комитетиней жобтлор.

33. Аймактын исполнительный комитетиний бичик билик кереги, отчет едери, Всероссийский Центральный Исполнительный Комитетиний Президиумунай баш а инструкциялу болор.

34. Аймактын турган жеринде городтын соведи бар болгожын, аймактын исполнительный комитетиний городтын совединий де исполнительный комитетиний болор; городтын неле керек бичиги, аймактын исполнительный комитетиний канцеляриязы ажыра жүрер.

35. Аймактын исполнительный комитетиний неле заседанислардын протоколдары бичилер учурлу.

VI Аймактын исполнительный комитетиний председатели ле члендериний кереги.

36. Аймактын комитеттин председатели аймактын исполнительный комитетиний члендериней тудулар.

37. Аймактын исполнительный неле еткен решениелери, оной үй турган органдарынын жакуруун, аймактын исполнительный комитеттин председатели оны аймак ичинде учрежденияларга, предприятияларга, тайнай улускада жарлап, бүдүрерге күжүренип турар; едип бүдүргөн керектерин, аймактын исполнительный комитетиний заседание жуунунда угузуп турар.

38. Аймактын исполнительный комитетиний члендери аймактын исполнительный комитетиний заседание жуундарына салбай жүрер, немесин деген керегин, кыйбай едер учурлу.

39. Аймактын исполнительный председатели ла члендери де аймак ичинде учреждениялардын, кандый организациялардын заседание жуундарында кожо отуруп, шүүжер учурлу.

40. Аймактын исполнительный комитетиний члендери исполнительный комитетиней тужаал бичиктү болгонун, кандый да жерге керектерин едижип турар учурлу.

41. Аймактай исполнительный комитетдиний члендери онай заседание жуунына 3 катап келбегежин, аймактай, исполнительный комитетке көмбөлдөр-бе, штрафтадар-ба, учурлу болор.

42. Аймактай исполнительный комитетдиний секретари уездтий исполнительный комитетдиний президиумынай жөптөлдөр.

Ајаару. Аймактай исполнительный комитетдий член-де емес кизи секретарь болып турар учурлу.

Всероссийский Центральный Исполнительный
Комитеттий Председатели М. КАЛИНИН.

Всероссийский Центральный Исполнительный
Комитеттий Секретари А. КИСЕЛЕВ.

Москва, Кремль.

1924 жылдын октябрь айдын 16 күнинде.

Иис. № 1474

Ајаару. Бу бичикте (Аймак) деген сөстөрдү—Волостной Исполнительный Комитеттер деп бодозян.